

Beschrijving ruimtelijke structuur en beeldkwaliteit in Anloo

**Beschrijving ruimtelijke structuur en beeld-
kwaliteit in Anloo**

Code 06-01-06 / 03-12-09

GEMEENTE AA EN HUNZE 06-01-06 / 03-12-09

BESCHRIJVING RUIMTELIJKE STRUCTUUR EN BEELDKWALITEIT IN ANLOO

INHOUDSOPGAVE

blz

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
1. 1. Ruimtelijke kwaliteit	2
1. 2. Beeldkwaliteit	3
1. 3. Ruimtelijke structuur	3
1. 4. Relatie Nota Welstandsbeleid en bestemmingsplan	4
2. ANALYSE, WAARDERING EN BASIS VOOR BEELDKWALITEITSCRITERIA	5
2. 1. Openbaar gebied	7
2.1.1. De brinken	7
2.1.2. Randen en open ruimten	12
2.1.3. Wegenstructuur	16
2.1.4. Beschermd dorpsgezicht	19
2.1.5. Basis voor beeldkwaliteitscriteria openbaar gebied	20
2. 2. De bebouwing	22
2.2.1. Basis voor beeldkwaliteitscriteria bebouwing	24

1. INLEIDING

Anloo is, net als Gasteren en Anderen, aan te merken als een typisch Drents brinkdorp. De oude boerderijbebouwing ligt schijnbaar willekeurig gegroepeerd rond de brink. De brink werd van oorsprong gebruikt als verzamelplaats voor het vee. Aan de rand van het dorp liggen de oude landbouwgebieden; de essen. Via zogenaamde veedriften werden vanuit het dorp de beekdalen en weidegebieden bereikt. De historische bebouwing en structuren zijn in Anloo nog herkenbaar en bepalen in grote mate de ruimtelijke kwaliteit van het dorp.

De ruimtelijke waarde van het dorp ligt dus voor een groot deel in het feit dat de historische structuur van het dorp nog goed herkenbaar is. Rondom de brink en langs de wegen liggen, zoals gezegd, de oude boerderijen. Tussen de boerderijen liggen grote groene ruimten die vroeger als weiland werden gebruikt, bijvoorbeeld de groene ruimte achter café Popken, centraal in het dorp.

Aan de rand van het dorp bevinden zich de essen, met name aan de noord-, zuid- en zuidoostzijde van het dorp. Aan de westzijde liggen de weiden die overgaan in het beekdal van het Anlooërdiep. Richting het beekdal is het oude coulisselandschap nog goed herkenbaar.

Ten noorden van het dorp is door de jaren heen nieuwbouw gerealiseerd (Doornakkers en Raatakkers). De lintbebouwing langs de weg naar Annen was de eerste, niet planmatige, uitbreiding van het dorp. Langs de uitvalswegen van het dorp staat de bebouwing verder uit elkaar, wat soms mooie doorzichten naar het achterliggende landschap oplevert. De meest recente uitbreiding van het dorp be-

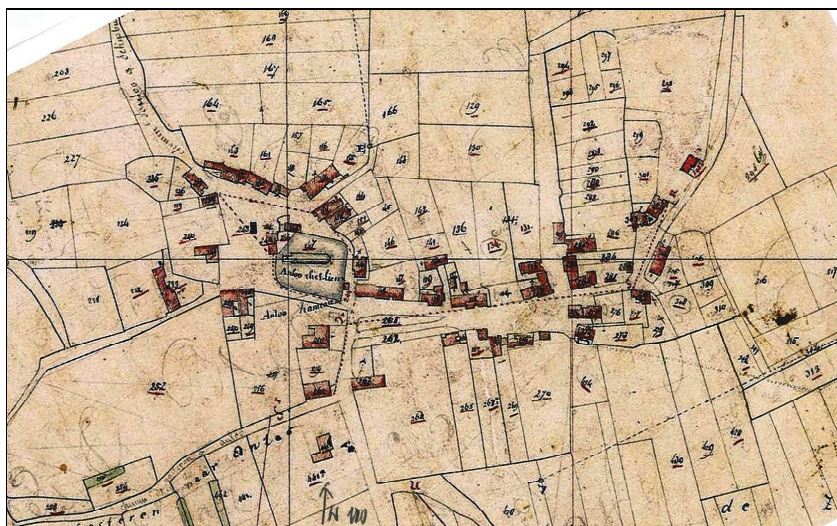
vindt zich aan de noordoostkant en kan worden voortgezet ten oosten van de Bosweg, aan de Raatakkers.

Figuur 1. De kerk en pastorie van Anloo

1. 1. Ruimtelijke kwaliteit

Met deze beschrijving wordt de aanwezige ruimtelijke kwaliteit voor het oudere gedeelte van het dorp inzichtelijk gemaakt. Daartoe kijken we ook naar het verleden. Hoe is het dorp ontstaan en hoe heeft het zich in de loop van de tijd ontwikkeld? Kunnen we in het dorp nu nog de oudere structuren zien? We noemen dit de cultuurhistorische waarde, een waarde die mede bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit van het geheel en hieraan een extra dimensie geeft.

Figuur 2. Anloo in 1853

Figuur 3. Anloo en de essen in 2008

1. 2. Beeldkwaliteit

De gemeente is van mening dat de ruimtelijke kwaliteit van Anloo behouden moet worden. Dat is een algemeen belang, maar ook een belang voor de bewoners van het dorp. Instandhouding van de ruimtelijke kwaliteit betekent immers tegelijk instandhouding van een mooie en aantrekkelijke woonomgeving, een lust voor het oog, een voorrecht om hier te mogen wonen. Dat betekent dat een zorgvuldige omgang met de aanwezige waarden is geboden, door behoud van de waardevolle ruimtelijke kenmerken van het dorp. Het gaat dan om de bebouwing zoals boerderijen en oudere en nieuwere woningen, maar ook om de inrichting van de ruimte rondom de gebouwen en de openbare ruimte.

Behoud wil niet zeggen dat er niets mag veranderen. Het dorp moet ook bruikbaar blijven, moet goed kunnen functioneren. Maar bij veranderingen, zoals verbouwingen, of een nieuwe inrichting van weg of erf, moeten we gezamenlijk wel goed opletten, moeten we voldoen aan criteria. Bouwplannen en andere plannen die een verandering in het ruimtelijk beeld kunnen betekenen, worden vooraf getoetst aan deze criteria. Voldoen aan de criteria geeft de garantie dat de waardevolle karakteristiek van het dorp niet wordt aangetast maar juist wordt beschermd en eventueel verrijkt en aangevuld.

1. 3. Ruimtelijke structuur

Een belangrijk onderdeel in deze beschrijving is de inventarisatie en de analyse van de ruimtelijke structuur. Met de historisch bepaalde structuur als vertrekpunt zijn verschillende deelgebieden in het oude

dorp onderscheiden. Deze gebieden zijn ook in de huidige situatie nog duidelijk herkenbaar.

Het dorp is ontstaan rond de kerk op de Kerkbrink; de oudste boerderijen zijn rond deze plek gegroepeerd. Het dorp is van oudsher aan drie zijden door essen omgeven. De bebouwing heeft een landelijk karakter en bestaat van oorsprong uit verspreide typische boerderijen, die schijnbaar willekeurig geplaatst zijn. Ten noorden van de historische dorpskern is meer planmatige nieuwbouw gerealiseerd. De weg naar Annen wordt geflankeerd door lintbebouwing.

Figuur 4. Kerkbrink Anloo

De verschillende deelgebieden worden in deze beschrijving gekarakteriseerd met een dwarsprofiel, enkele foto's en een korte beschrijving van de ruimtelijke kenmerken. De beeldkwaliteitscriteria zijn toegespitst op de verschillende deelgebieden.

1. 4. Relatie Nota Welstandsbeleid en bestemmingsplan

Op dit moment is de Nota welstandsbeleid Aa en Hunze (2005) het document waarin de bescherming van de beeldkwaliteit is geregeld. Dit beleid richt zich echter alleen op de bebouwde omgeving, en niet zozeer op de ruimtelijke context daarvan. Daarnaast gaat de welstandsnota uit van één enkele gebiedsaanduiding voor de oorspronkelijke brinkdorpen; namelijk de aanduiding 'historische kern esdorp/esgehucht'. Voor een welstandsbeoordeling, die de karakteristieke waarden van de bebouwing op zich respecteert, biedt de Nota welstandsbeleid voldoende houvast. Maar bij de karakteristieke waarden van een brinkdorp gaat het niet alléén om de bebouwing zelf, maar ook om de samenhang met de omgeving. Ook de oude structuur van het dorp bepaalt de ruimtelijke kwaliteit. Om de specifieke waarden in een bredere ruimtelijke context te analyseren, is deze beschrijving opgesteld.

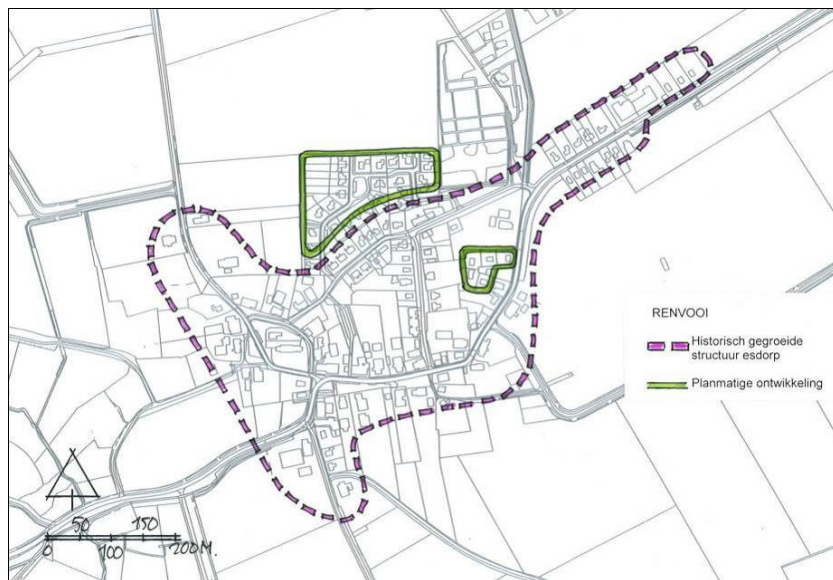
Voor zover aspecten uit deze beschrijving ruimtelijk relevant zijn, zijn deze ook vastgelegd in het bestemmingsplan Anloo dorp. Te denken valt aan de hoofdvorm van een gebouw, het aanduiden van karakteristieke gebouwen of het vastleggen van de groene ruimten tussen de bebouwing. Het bestemmingsplan gaat echter niet in op materiaalgebruik, gevelindeling of soorten beplanting. Hiervoor biedt deze beschrijving wel aanknopingspunten. In het bestemmingsplan Anloo – dorp is tevens de regeling voor het Beschermd

Dorpsgezicht rondom de Kerkbrink opgenomen (zie ook paragraaf 2.1.4).

Tot slot heeft deze beschrijving een belangrijke rol in de bewustwording en voorlichting ten aanzien van de unieke ruimtelijke kenmerken van het dorp.

2. ANALYSE, WAARDERING EN BASIS VOOR BEELD-KWALITEITSCRITERIA

Deze beschrijving is van toepassing op de historisch gegroeide dorpskern (zie figuur 5). De meer recente, planmatige ontwikkelingen langs de Doornakkers en verder ten noordoosten van de Bosweg, de Raatakkers, worden niet meegenomen. Voor deze gebieden voldoet de gemeentelijke Nota Welstandsbeleid.

Figuur 5. historisch gegroeide structuur esdorp

Om de ruimtelijke waarden van de historische dorpskern te kunnen waarderen, zijn deze geïnventariseerd en op kaart gezet (zie figuur 6). De inventarisatiekaart geeft een analyserende waardering van de dorpsstructuur. Er zijn een aantal afzonderlijke gebieden en elementen te herkennen, die in de volgende paragrafen zullen worden behandeld. Per ruimtelijke eenheid zijn dwarsprofielen opgenomen. Deze dwarsprofielen brengen de samenhang tussen het bebouwingspatroon, de groene gebieden en het wegen- en padenpatroon in beeld. Deze samenhang is bepalend voor de karakteristiek van deze ruimtelijke eenheid.

Op basis van de inventarisatie en de waardering van de afzonderlijke onderdelen, zijn uitgangspunten opgesteld waarmee rekening moet worden gehouden bij ingrepen of werkzaamheden aan de openbare ruimte of aan de bebouwing op het perceel: de beeldkwaliteitscriteria. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen ingrepen in het openbare gebied, waarvoor met name de gemeente verantwoordelijkheid draagt, en ingrepen op privéterrein, waarvoor de eigenaar zelf verantwoordelijk is.

Figuur 6. Analyse en inventarisatie

2. 1. Openbaar gebied

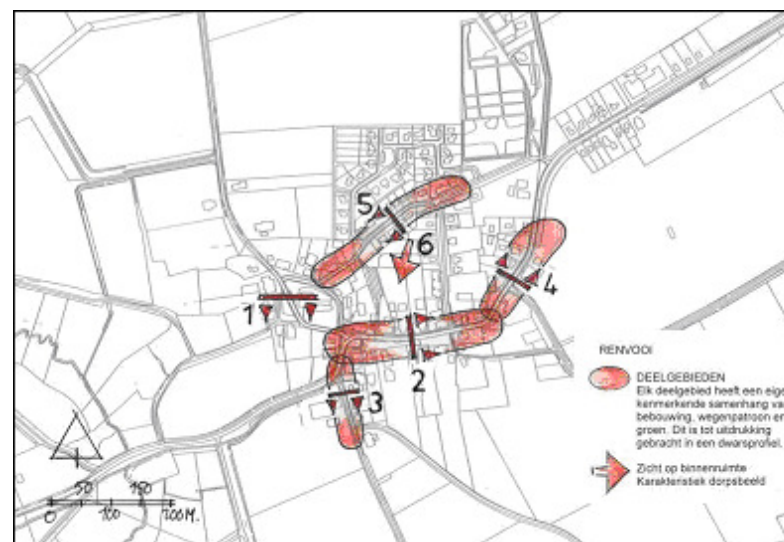
Het openbare gebied bestaat uit de brinken, de wegen en paden en delen van de open groene gebieden in en langs de rand van het dorp. De openbare ruimte gaat vaak geleidelijk over in de erven bij de boerderijen en de woningen. Vooral bij de brinken luistert het nauw als het gaat om de overgang van de openbare ruimte naar de erven en tuinen. De brink houdt niet op bij de erfscheiding, maar loopt voor het oog door tot aan de gebouwen.

Ten aanzien van de inrichting, het beheer en het behoud van de openbare ruimte, is met name de gemeente de verantwoordelijke partij. Het in stand houden van de bestaande structuur of morfologie staat voorop. In de Nota Welstandsbeleid wordt deze structuur in hoofdlijnen beschreven voor de esdorpen. In deze beschrijving wordt een meer uitgebreide analyse van de ruimtelijke waarden van Anloo gemaakt zodat ook duidelijk wordt op wat voor manier het openbaar gebied dan het beste onderhouden of beheerd kan worden en hoe nieuwe ontwikkelingen het beste kunnen worden ingepast.

Naast het openbaar gebied is ook de overgang naar het privédo-
mein van belang. Zoals gezegd is deze overgang in een brink- of
esdorp zoals Anloo, doorgaans zeer geleidelijk. De scheiding tus-
sen tuinen en openbaar groen gebied bestaat vaak uit lage heggen.
Met name op de brinken is dit een belangrijk aspect van de ruimtelijke
kwaliteit (het draagt bij aan de eenheid van de brink). Op dit
gebied speelt naast de gemeente ook de burger een belangrijke rol.
Wanneer een perceel bijvoorbeeld aan de brink of een open groene
ruimte grenst, kan rekening worden gehouden met het behoud van

die open ruimte, door goed na te denken over de plaatsing van
tuinhuizen, schuren, erfscheidingen etc.

In de volgende paragrafen worden de ruimtelijke waarden van de
afzonderlijke deelgebieden in het openbare gebied beschreven.

Figuur 7. deelgebieden en dwarsprofielen

2.1.1. De brinken

De brink is doorgaans de kern van een esdorp. Een brink bestaat
uit een openbare ruimte, die geleidelijk overgaat in de voorerven bij
de boerderijen. De openbare ruimte en de erven zijn gezamenlijk

als brinkruimte herkenbaar en zijn ook als zodanig te herleiden op de oude kadastrale kaart. Naast een cultuurhistorische waarde kennen brinken in het algemeen ook een ecologische waarde.

Anloo is ontstaan rond de kerk op de Kerkbrink; de oudste boerderijen zijn rond deze plek gegroepeerd. In 1967 is het gebied rond de oude kerk aangewezen als beschermd dorpsgezicht (zie ook paragraaf 2.1.4). Hoewel de bebouwing op zich niet in alle gevallen origineel is, is het totaalbeeld nog bijzonder gaaf. Ook enkele akkers maken deel uit van het beschermd dorpsgezicht. De kerk stamt van oorsprong uit 1100 (het tufstenen schip) en was het middelpunt van één van de oudste parochies van Drenthe. De Kerkbrink is in het dorp de meest herkenbare brinkruimte (zie profiel 1). Een opvallend kenmerk is de lage muur van baksteen die om de kerk ligt. Dit geeft een duidelijke scheiding tussen de Kerkbrink en de openbare ruimte van de straat. Dit is bijzonder omdat in veel andere situaties de brinkruimte juist naadloos overgaat in de straten er omheen.

De brink zet zich in oostelijke richting verder voort langs de Brinkstraat, die de hoofdweg door het dorp en tevens de route naar Annen vormt (zie profiel 2 en 4). Langs deze route komen (met name op kruisingen met andere wegen) ook brinkachtige ruimtes voor. Op de inventarisatiekaart (figuur 6) zijn de toe- en uitgangen naar de brinkruimte aangegeven en is aangegeven waar waardevolle doorzichten aanwezig zijn. Behalve de brinkruimte is ook het aangrenzende bebouwingspatroon gekarakteriseerd.

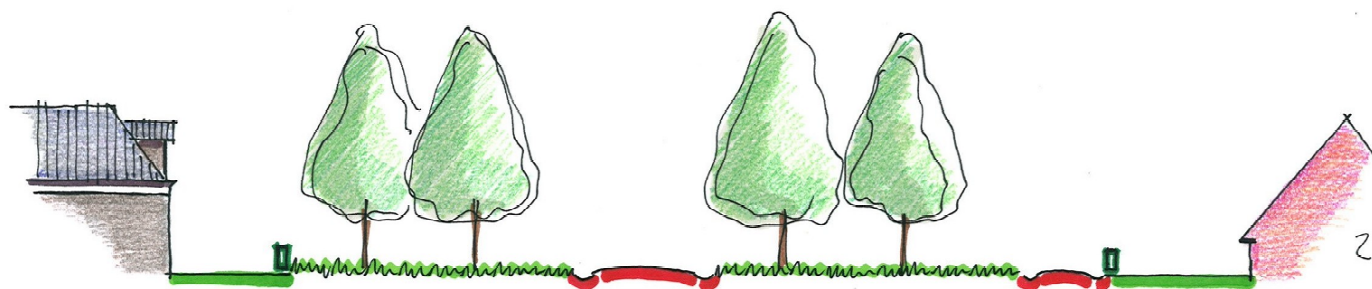

Figuur 8. Lage muur om de kerk op de Kerkbrink

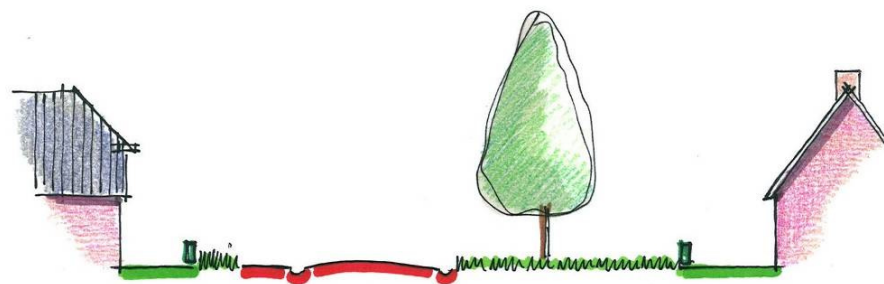
Vroeger werden brinken –met uitzondering van de Kerkbrink - gebruikt als verzamelplaats voor het vee, ze hadden een centrale functie in het dorp. Nog steeds kennen de brinken een dergelijke ‘ontmoetingsfunctie’, al is dit in het ene brinkdorp intensiever dan in het andere. Het is van belang moderne functies (evenementen, parkeren, bewegwijzering van wandel- en fietsroutes) op een goede manier in te passen op een historische plek zoals de brink.

De beplanting op brinken bestaat veelal uit gras en solitaire bomen, al dan niet in een herkenbaar patroon. De boomkronen bepalen mede de contour van het dorp (zie bijvoorbeeld figuur 11). Op de gemeentelijke lijst van beschermwaardig houtopstand staan bomen die op grond van hun dendrologische (boomkundige), ecologische,

cultuurhistorische waarde en/of op basis van grootte en ouderdom bescherming behoeven. Op basis van deze waarden zijn op een aantal locaties in Anloo bomen en boomgroepen als karakteristiek en beschermwaardig aangemerkt. De planologische bescherming vindt plaats via een regeling in het bestemmingsplan.

Profiel 1: Kerkbrink

Profiel 2: Brinkstraat

2.1.2. Randen en open ruimten

Randen

Vanuit het dorp bestaat een grote relatie met het omringende es-dorpenlandschap en het beekdal. De open ruimten tussen de verspreid staande bebouwing langs de rand van de essen, bieden mooie doorzichten naar het achterliggende landschap. Ook langs de oude veedriften richting de beekdalen lopen zichtlijnen het landschap in. In Anloo is deze relatie (ten opzichte van de dorpen Anderen en Gasteren) relatief sterk. Er zijn vanuit het dorp veel mooie en open zichtlijnen naar het landschap (zie profiel 3 en figuur 9). Vrijwel rondom de gehele dorpskern is deze relatie met het landschap in Anloo nog sterk aanwezig. Op de inventarisatiekaart is dan ook de lijnvormige aanduiding 'karakteristiek dorp en landschap' aangegeven.

Daarnaast valt ook van buiten af, gezien vanaf de toegangswegen de ligging van de dorpskern op de rand van de es en het beekdal op. Vanuit de richting van Gasteren is er vanaf de Gasterenseweg een mooi zicht op het kenmerkende silhouet van het dorp: de kerktoren die wordt omgeven door hoge bomen. Ook vanuit de binnenruimte van het dorp bestaat dit karakteristieke beeld (zie figuur 11), hier wordt verderop in deze paragraaf ingegaan.

Ten noorden en ten zuiden van het dorp bevinden zich de essen. In Anloo is vooral de relatie met de zuides sterk. Ten westen van Anloo ligt het stroomdal van het Anlooërdiep.

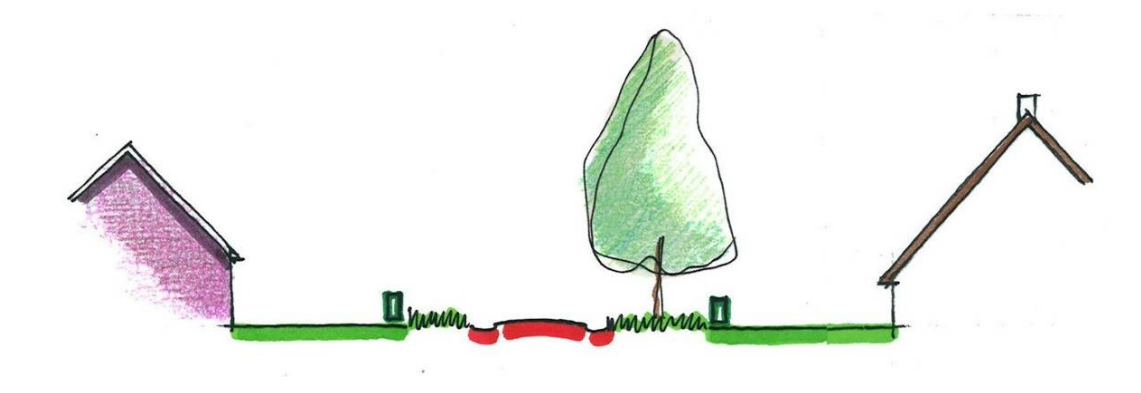

Figuur 9. Doorzicht

De randen van het dorp zijn niet overal hetzelfde. Er kan grofweg onderscheid worden gemaakt in de overgang van het dorp naar de zuides en de noordes, de rand langs de nieuwbouw ten noorden van het dorp, de entrees en de westrand van het dorp richting het beekdal. Tot slot is de Annerweg duidelijk te onderscheiden als een lintstructuur richting Annen. De bebouwing staat op een aantal plaatsen verder uit elkaar, wat mooie doorzichten naar het omringende landschap oplevert.

Een algemeen uitgangspunt is dat nieuwbouw de relatie met het omringende landschap en de bestaande open ruimten niet moet verstoren. Het is dan ook van belang dat de zichtlijnen vanuit het dorp naar de essen of het beekdal zoveel mogelijk behouden blijven. Maar het werkt ook andersom: Vanaf de es is het karakteristieke zicht op het dorp ook een belangrijke kwaliteit. Dit beeld wordt onder andere bepaald door de vorm van de boerderijen (een fors hoofdgebouw met ondergeschikte bijgebouwen) en de beplanting in het dorp (de eerder genoemde bomen op en om de brinken en langs de wegen).

Zowel voor het behoud van de doorzichten naar het achterliggende landschap en de zicht op de randen van het dorp is het van belang de plaatsing van nieuwe woningen, maar ook aanbouwen, bijgebouwen en erfscheidingen bij bestaande gebouwen, zorgvuldig af te wegen.

Profiel 3: Anderenseweg

Open ruimten

Op de inventarisatiekaart is de bebouwing die ook in de eerste helft van de 19e eeuw al aanwezig was aangegeven door middel van paarse blokjes. Deze bebouwing bevindt zich voornamelijk langs de essen en de brinken, dit zijn de belangrijkste open ruimten in het dorp. Daarnaast zijn ook tussen de boerderijen open groene ruimten ontstaan, deze werden gebruikt als weide direct naast de boerderij, onder andere voor het houden van klein vee. Deze ruimten zorgen voor een ruimtelijke vervlechting van bebouwingspatroon en landschap.

Figuur 10. Brinkruimte

Figuur 11 biedt een blik op de Kerkbrink vanuit een andere kenmerkende open ruimte in het dorp Anloo: de open ruimte tussen de Brinkstraat en de Esweg. Deze open ruimte is deels ingevuld met nieuwbouw: de woningen aan de Lunsenhof, aan de Annerweg en tussen de Annerweg en de Lunsenhof. Ondanks dat is deze ruimte tussen de oorspronkelijke dorpsbebouwing langs de Kerkbrink en de Brinkstraat en de Esweg nog duidelijk herkenbaar.

Figuur 11. Zicht op de (bomen rond de) Kerkbrink vanuit het dorp

Anloo is in het kader van het 'Levend bezoekersnetwerk netwerk Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa' een belangrijke toegangspoort.

De toegangspoort Anloo bestaat uit twee (bestaande) parkeerplaatsen: de parkeerplaats achter de Homanshof (het bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer) en de parkeerplaats achter café Popken aan de Brinkstraat. De parkeerplaatsen zullen worden opgewaarderd.

Beide parkeerplaatsen worden voorzien van een informatiezuil. Bij de nieuwe inrichting zal worden gekozen voor een passende bestrating en lage, 'gebiedseigen' beplanting, bijvoorbeeld in de vorm van hagen of heggen. Op deze manier ontstaat een betere inpassing van het parkeren in deze binnenruimte, zonder dat de karakteristieke openheid wordt aangetast.

Verder zal het parkeren nadrukkelijk op de eigen erven van de ondernemingen moeten worden gerealiseerd en moet parkeren langs de weg en op de brinkruimten worden ontmoedigd. Met name bij het verlenen van de exploitatievergunningen voor de ondernemingen kan hierop worden gelet.

2.1.3. Wegenstructuur

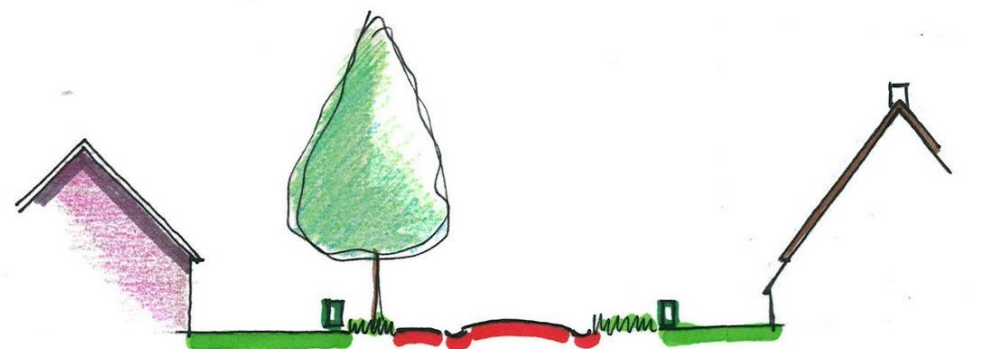
De doorgaande route door Anloo loopt met een bocht vanuit de richting Gasteren via de Brinkstraat, waarna de weg weer afbuigt en overgaat in de Annerweg richting Annen (zie profiel 4). De wegen hebben over het algemeen geen stoepen worden direct begrensd door de groene ruimten langs de weg. Dit groen gaat over in de tuinen, de scheiding tussen de tuinen wordt soms gevormd door lage heggen.

Naast deze hoofdwegen zijn oude veedriften naar de beekdalen en de essen ook een belangrijk onderdeel in de wegenstructuur. De Schipborgerweg, Bosweg, Molenweg en Anderenseweg zijn bijvoorbeeld andere (van oudsher) belangrijke uitvalswegen van het dorp. Hoewel deze wegen wat smaller zijn dan de hoofdweg, worden ze vaak geflankeerd door bomen.

Figuur 12. Lunsenhof geflankeerd door een dubbele bomenrij

De huidige wegen bestaan deels uit rood-bruine klinkers en deels uit asphalt. Bij een toekomstige herinrichting van de wegen bestaat de wens om asphalt te vervangen door klinkerbestrating. Hoewel dit zeker van belang is voor de uitstraling van het dorp, zal asphalt niet op voorhand moeten worden uitgesloten. Minstens zo belangrijk is het profiel van de weg (smal, geen stoepen) en de groene ruimten daarlangs. Herstel en versterking van de brink- en wegbegeleidende erfbeplanting is hierbij ook een punt van aandacht.

Profiel 4: Brinkstraat richting Annen

Daarnaast zal moeten worden gekozen voor in het straatbeeld passende verlichting. Ook de bebording kan wellicht worden vermindert. Hoewel het van belang is een goede bewegwijzering naar bijvoorbeeld parkeergelegenheden te plaatsen, zullen aan de uitstraling van het straatmeubilair de nodige eisen worden gesteld vanuit beeldkwaliteit.

Figuur 13. Bebording/parkeren: kan worden verbeterd

Bij een mogelijke toekomstige herinrichting van de overige wegen in het dorp kan met dit alles rekening worden gehouden. Zo kan wellicht een andere oplossing worden gevonden voor de stoepranden, die zoals op de bovenstaande foto een scherpe grens vormen tussen de straat en de groende ruimte en kan de bebording meer opgaan in de omgeving. Let wel: naast eisen ten aanzien van beeldkwaliteit geldt voor de wegen dat functionaliteit en verkeersveilig-

heid ook altijd belangrijke factoren zijn die zwaar meewegen in de uiteindelijke inrichting.

De grasbermen, de roodbruine klinkerbestrating en de molgoten zijn karakteristiek voor de bijzondere ruimtelijke kwaliteit van Anloo.

Dorpsommetjes

Een deel van de oude paden is opgenomen in de 'dorpsommetjes'. Zowel de omgeving van Anloo als het dorp zelf, zijn een aantrekkelijk wandelgebied voor toeristen en dorpsbewoners. Het oude netwerk van grotendeels nog onverharde wegen is in kaart gebracht. Langs deze wegen zijn op initiatief van Dorpsbelangen zogenaamde 'dorpsommetjes' ontwikkeld. Wandelaars kunnen zo kennis maken met het dorp, de omgeving en de geschiedenis hiervan.

Figuur 14. Dorpsommetje

2.1.4. Beschermd dorpsgezicht

Het oudste gedeelte van het dorp Anloo heeft de status van beschermd dorpsgezicht. Daarmee geniet dit dorpsgedeelte als geheel bescherming op grond van de Monumentenwet.

Figuur 15. Kerkbrink met pastorie en school

De aanwijzing als beschermd dorpsgezicht heeft als doel het beschermen en zo mogelijk versterken van de cultuurhistorische, archeologische en ruimtelijke waarden in het betreffende gebied. Daarbij zijn enkele gebouwen aangewezen als monument. Monumenten worden als object beschermd door de Monumentenwet.

Het beschermende beleid ten aanzien van de cultuurhistorische en ruimtelijke waarden wordt in het bestemmingsplan Anloo - dorp geëffectueerd door een dubbelbestemming *Waarde - Beschermd dorpsgezicht*. De bestemming geeft een juridische grond aan de bescherming van de waardevolle kenmerken van het gebied. In de regels bij het bestemmingsplan zijn daartoe bepalingen opgenomen die zijn gericht op het behoud van de waardevolle kenmerken van het gebied: de structuur van de bebouwing, de structuurbepalende functie van het groen en het materiaalgebruik van de openbare ruimte.

Onderdelen zoals kleur- en materiaalgebruik van gebouwen worden in het bestemmingsplan niet geregeld, daarvoor geldt het welstandsbeleid. Ingrepen binnen het beschermd dorpsgezicht worden beoordeeld door de Monumentencommissie.

Indien er sprake is van wijzigingen aan het openbaar gebied is op grond van het bestemmingsplan binnen het beschermde dorpsgezicht een aanlegvergunning vereist. Deze eis geldt voor het wijzigen c.q. aanleggen van bestrating of verharding, het aanbrengen van een ander soort oppervlakteverharding en het wijzigen van de profielindeling van wegen en paden. De nieuwe inrichting van het openbaar gebied dient te passen in de beeldkwaliteit van het beschermde dorpsgezicht. Omdat de bescherming en waar mogelijk versterking van de cultuurhistorische waarden voorop staat, zullen eisen ten aanzien van beeldkwaliteit zwaar wegen, wat bijvoorbeeld beperkingen kan opleveren voor ingrepen aan de wegen (verkeersfunctie). Die beperkingen liggen bijvoorbeeld in de keuze van het materiaal en een smal wegprofiel. De Kerkbrink zelf is in het bestemmingsplan beschermd binnen de bestemming *Groen*. De brink is daarin specifiek aangeduid en er zijn verschillende werken en

werkzaamheden waarvoor een aanlegvergunning is vereist. In het zuiden van het gebied van het beschermd dorpsgezicht zijn twee tuinen aangeduid als open tuin. Hierin mag niet gebouwd worden en is opgaande beplanting niet toegestaan. Dit om de zichtlijn op de Kerkbrink te behouden. Op verschillende percelen is een aanduiding opgenomen waarbinnen geen bijgebouwen mogen worden gerealiseerd. Dit is slechts bij ontheffing mogelijk. Verder zijn bijzondere erven aangeduid en zijn de gebieden waar uitsluitend bijgebouwen na ontheffing zijn toegestaan, ook aangeduid.

Figuur 16. Verschillende typen bebouwing rond de Kerkbrink

Ook bij ingrepen aan de bebouwing geldt dat het behoud en de versterking van cultuurhistorische waarden voorop staat. Dit wil niet zeggen dat er voor elk gebouw een standaard lijst met criteria ten

aanzien van materiaalgebruik, kleur, etc. is aan te leveren. Binnen het beschermd dorpsgezicht komen immers veel verschillende typen bebouwing voor. Voor de oude boerderijen, de pastorie en de school zal afzonderlijk worden bepaald wat de beste oplossing is die past in het karakter van het beschermd dorpsgezicht.

2.1.5. Basis voor beeldkwaliteitscriteria openbaar gebied

In deze paragraaf is de basis voor de beeldkwaliteitscriteria ten aanzien van het openbaar gebied opgenomen. Het doel hiervan is het in stand houden van de kenmerkende ruimtelijke structuur en het groene karakter van het dorp. Voor zover mogelijk zijn ook in het bestemmingsplan de bovenstaande patronen vastgelegd en zijn de bouwmogelijkheden afgebakend. Zo zijn de open ruimten zoveel mogelijk bestemd als 'Agrarisch - Cultuurgrond' of 'Groen', om het open, groene karakter zoveel mogelijk te bewaren.

Brinken

De brinken kenmerken zich door eenduidige inrichting, open en groen, met bomen en lage groene erfscheidingen (heg) tussen het openbare gedeelte van de brinkruimte en de erven en tuinen van de aanliggende gebouwen. De verharding in de vorm van wegen en paden is qua oppervlakte ondergeschikt. Deze kenmerken dienen te worden behouden en zo mogelijk versterkt waar ze zijn aangetast. Dit houdt op hoofdlijnen in:

- Openheid en boombeplanting behouden en onderhouden;
- De overgang van het openbare brinkgedeelte naar de erven en tuinen moet behouden blijven (voor zover mogelijk). Dit betekent soms dat de erfinrichting zou moeten worden aangepast;

- De Kerkbrink maakt deel uit van het beschermd dorpsgezicht en dient behouden te blijven. Kenmerkend is de lage muur rondom de kerk;
- De overgang van de Kerkbrink en de omringende bebouwing naar het achterliggende beekdallandschap dient in stand te blijven;
- Passende bestratingen bij de brinken, op de wegen en de paden. Passend wat betreft vorm afmetingen en beloop van wegen en paden en passend wat betreft de toegepaste materialen. Uitgangspunt zijn materialen met een natuurlijke uitstraling zoals gebakken (roodbruine) klinkers. Bij herinrichting in verband met de verkeersveiligheid (buiten de hoofdwegen) liever versmallen dan 'moderne' verkeersdrempels;
- Aanpassingen in de inrichting van de brinkruimte ten behoeve van nieuwe (gewenste) functies op de brinken vraagt een zorgvuldige afstemming op de cultuurhistorisch waardevolle kenmerken.

Randen/open groene ruimten

Behoud van de openheid van de ruimtelijke structuur van het esdorp is essentieel. Het bestemmingsplan biedt hiervoor de garantie. Ook hier gelden een aantal hoofdlijnen:

- De open groene ruimten zijn van groot belang voor de uitstraling van het dorp. Het uitgangspunt is dan ook om ze niet te bebouwen.
- Langs de es zal geen sprake zijn van grootschalige nieuwbouw. Wel zal aandacht moeten worden besteed aan de plaatsing van eventuele nieuwe bijgebouwen. Het verdient

de voorkeur deze zo dicht mogelijk bij de bestaande bebouwing te plaatsen, zodat de openheid van het achterliggende landschap behouden blijft. Bij karakteristieke boerderijen moet de hoofdvorm behouden blijven, een los (ondergeschikt) bijgebouw is te verkiezen boven een aanbouw direct aan de boerderij (zie ook paragraaf 2.2. Bebouwing).

- Voor een goede inpassing in de dorpsrand is ook van belang zorgvuldig om te gaan met de hoogte, vorm, materiaal en kleurgebruik van nieuwe (bij)gebouwen. Van belang is hierbij het zicht vanuit het landschap op het dorp. Uitgangspunt is dat nieuwe bebouwing vanaf enige afstand gezien zich passend voegt bij de bestaande bebouwing wat betreft vorm en kleur.
- Aan de Raatakkers is nog beperkt ruimte voor nieuwbouw. Het is van belang hier een goede afscherming te creëren, bijvoorbeeld in de vorm van een groenstrook. Deze groene afscherming moet de overgang van de nieuwbouw naar het landschap verzachten, bijvoorbeeld in de vorm van een bomenrij, al dan niet met onderbeplanting. Op zowel uitbreidings- en invullocaties is het van belang gebruik te maken van gebiedseigen beplanting. In de nieuwbouw aan de Raatakkers gelden de criteria zoals omschreven in de Nota Welstandsbeleid.
- De bebouwing langs de entrees van Anloo ligt vanuit het centrale deel van het dorp naar buiten toe steeds meer verspreid. Omdat hier tussendoor op sommige plaatsen mooie doorzichten naar het landschap bestaan, is het uitgangspunt deze ruimten niet te bebouwen. Deze ruimten zijn daarom in het bestemmingsplan zoveel mogelijk bestemd als 'Agrarisch - Cultuurgrond'.

Wegenstructuur

Het uitgangspunt is dat wegen en paden en eventuele overige verhardingen wat betreft vorm, beloop en materiaaltoepassing bijdragen aan de sfeer en het karakter van een oorspronkelijk esdorp.

Dit houdt in dat:

- Er wordt gekozen voor een beheerste maatvoering, wegen met een gemengde functie zonder afzonderlijke trottoirs, en de toepassing van natuurlijke materialen. Met name in het beschermd dorpsgezicht geldt de eis dat de weginrichting past bij de uitstraling van het gebied als een zwaar afwegingspunt.
- Nuancering van dit voorgaande uitgangspunt is soms gewenst, bijvoorbeeld in relatie tot de hoeveelheid verkeer en de verkeersveiligheid. Een zorgvuldige nieuwe vormgeving in verband met moderne wensen is geboden. Dit geldt ook voor de toepassing en vormgeving van parkeervoorzieningen.
- Straatmeubilair en verlichtingsornamenten dragen wat betreft afmeting, vorm en kleurtoepassing bij aan een eenvoudige en eenduidige inrichting van het esdorp.

2. 2. De bebouwing

De bebouwing zelf is door de (hoofd)vorm, oriëntatie en het materiaalgebruik ook een element dat erg van belang is voor de uitstraling van het dorp. De Nota Welstandsbeleid geeft voor de bebouwing in de historische kern van esdorpen en esgehuchten een aantal meer algemene criteria. In Anloo komen met name in de oude dorpsstructuur veel boerderijen voor waarvoor de criteria uit de Nota Wel-

standsbeleid toepasbaar zijn. In paragraaf 2.1. Openbaar gebied, is al een aanvulling op de Nota Welstandsbeleid gemaakt ten aanzien van de ruimtelijke context van de bebouwing: het openbare gebied.

Daarnaast kan ook ten aanzien van de bebouwing nog een aanvulling of een verfijning worden gemaakt. Er is namelijk binnen de kenmerkende esdorpbebouwing onderscheid te maken in verschillende soorten boerderijen en woongebouwen, van verschillende 'leeftijden'. Zo zijn er de oudste boerderijen die ook op de kaart uit 1853 al zijn terug te vinden. Deze boerderijen kenmerken zich door hun ligging: de stal is georiënteerd op de brink of de weg (het openbare gebied) en het voorhuis gaat zeer geleidelijk over in de schuur. De oude boerderijen zijn vaak in zijn geheel met riet bedekt.

Figuur 17. 'Oude' boerderij

De 'nieuwe' boerderijen uit de 20e eeuw zijn forser van omvang en hebben vaak een duidelijk herkenbaar voorhuis dat op de weg of de openbare ruimte is georiënteerd. Tussen de verspreid liggende boerderijen is door de jaren heen woonbebouwing gebouwd.

Figuur 18. 'Nieuwe' boerderij

Met deze beschrijving wordt een verfijning gemaakt van de bestaande criteria (op hoofdlijnen) in de Nota Welstandsbeleid. De beeldkwaliteitscriteria in de volgende paragraaf zijn op de verschillende soorten bebouwing toegespitst.

De beeldkwaliteitscriteria ten aanzien van de bebouwing hebben als doel een goed toetsingskader te kunnen bieden bij de beoordeling van (particuliere) bouwaanvragen. De criteria zijn gebaseerd op de specifieke kenmerken van de bestaande bebouwing ten aanzien van:

- a) Ligging
- b) Hoofdvorm

- c) Aanzicht/gevelindeling
- d) Materiaalgebruik

2.2.1. Basis voor beeldkwaliteitscriteria bebouwing

In deze paragraaf is de basis voor de beeldkwaliteitscriteria ten aanzien van de bebouwing opgenomen. Het doel hiervan is het in stand houden van de kenmerkende uitstraling van de bebouwing het dorp. Voor zover mogelijk is in het bestemmingsplan de ligging van de bebouwing vastgelegd door middel van een aansluitend bouwvlak. De beeldkwaliteitscriteria richten zich daarnaast ook op de uitstraling van de bebouwing zelf, dit wordt grotendeels bepaald door de hoofdvorm, het aanzicht en het materiaalgebruik. Ook zal aandacht worden besteed aan (de inrichting van) het erf.

Voor het gebied dat is aangewezen als beschermd dorpsgezicht staat het behoud van de cultuurhistorische waarden van zowel de omgeving als de gebouwen voorop (zie ook paragraaf 2.1.4. en de beeldkwaliteitscriteria openbaar gebied). Ingrepen of veranderingen aan de gebouwen in het beschermd dorpsgezicht zullen in het kader van de Monumentenwet worden beoordeeld door de Monumentencommissie.

Oude boerderijen die in 1853 al op kaart stonden:

- Ligging: de schuurruimte/achterkant is op openbare ruimte georiënteerd;
- Hoofdvorm: lage gootlijn, herkenbare en eenvoudige hoofdvorm (zie figuur 17). Criteria richten op het behoud van de hoofdvorm, dus geen aanbouwen die de vorm beïnvloeden (beter los bijgebouw dan aanbouw);

- Aanzicht: kleine ramen, baanderdeuren;
- Materialen: rieten dak dat doorloopt over gehele gebouw. Soms vlechtwerk in riet langs dakrand. Houten schuren.

'nieuwe' boerderijen:

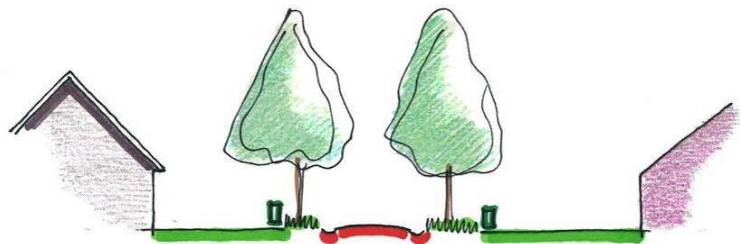
- Ligging: het voorhuis is op weg of de openbare ruimte georiënteerd (zie figuur 18).
- Hoofdvorm: het woonhuis of voorhuis onderscheidt zich duidelijker van schuur door hogere goot en (soms) andere dakbedekking. De bebouwing is forser dan van oude boerderijen.
- Aanzicht: de ramen zijn groter en regelmatig van opzet
- Materialen: baksteen en dakpannen, soms (gedeeltelijk) riet

Woonbebouwing op invullocaties

- Ligging: Nokrichting overwegend haaks op weg (incidenteel parallel)
- Hoofdvorm: 1 bouwlaag met kap
- Aanzicht: geen aanvullende eisen
- Materialen: baksteen en dakpannen

Om het huis: tuinen en erven

- Oude boerderijen: erf gaat vrijwel naadloos over in de openbare ruimte
- Nieuwe boerderijen: duidelijker afscheiding, bijvoorbeeld in de vorm van lage heggen
- Woonbebouwing: heggen, hekken etc. Voor het huis vaak laag, achter hoger.

Profiel 5: Esweg